

RAQAMLASHTIRISH MUHITIDA BO'LAJAK INGLIZ TILI O'QITUVCHILARINING KASBIY MALAKALARINI TAKOMILLASHTIRISH METODIKASI

Axadova Shaxnoza Odiljonovna

*Navoiy viloyati, Navoiy shahar Alisher Navoiy nomidagi ona tiliga
ixsisoslashtirilgan maktab ingliz tili o'qituvchisi*

Email: @komronbehim.gmail.com

+998906474046

Annotatsiya: Ta'lim tizimining jadal raqamlashtirilishi bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish jarayonini qayta ko'rib chiqishni talab qilmoqda. Ushbu tadqiqot ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlash jarayoniga raqamli pedagogika, rivojlangan AKT savodxonligi va innovatsion dars loyihalash yondashuvlarini kompleks integratsiya etishga xizmat qiluvchi metodik qo'llanmani taklif qiladi. Sotsial-konstruktivizm, kommunikativ yondashuv hamda konnektivistik nazariyalar asosida digital kompetensiya texnik malakadan tashqari pedagogik moslashuvchanlik, media savodxonlik va texnologiya vositasida samarali muloqot qila olish kabi ko'p qirrali tushuncha sifatida talqin etiladi.

Tadqiqotda ishlab chiqilgan metodik model quyidagi bosqichlardan iborat: Talabalarning raqamli tayyorgarligi va lingvistik kompetensiyasini diagnostika qilish; Raqamli pedagogik kompetensiyalarni tizimli rivojlantirish, masalan onlayn darslarni boshqarish, multimodal kontent yaratish va ma'lumotlarga asoslangan holda baholash; Texnologiya bilan boyitilgan metodik amaliyotlar – sun'iy intellekt asosidagi fikr-mulohaza tizimlari, til korpuslari, gamifikatsiyalangan topshiriqlar, VR-simulyatsiyalar; Raqamli pedagog portfeli va dalillarga asoslangan refleksiv baholash orqali natijalarni aniqlash.

Modelning amaliy sinovlari ishtirokchilar tomonidan pedagogik jihatdan asoslangan, texnologik jihatdan funksional ingliz tili darslarini loyihalash ko'nikmalari sezilarli darajada oshganini ko'rsatdi. Bundan tashqari, raqamlashtirishga asoslangan metodika talabalarda innovatsion dunyoqarash, moslashuvchanlik va global raqobatbardosh malakalarni shakllantirishi aniqlandi.

Kalit so'zlar: raqamli pedagogika, o'qituvchi malakasini oshirish, ingliz tili ta'limi, AKT integratsiyasi, ta'limda raqamlashtirish, sun'iy intellekt, virtual o'quv muhiti, metodik model.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ.

Аннотация: Ускоренная цифровая трансформация системы образования требует переосмысления подходов к формированию профессиональных компетенций

будущих учителей английского языка. Настоящее исследование предлагает комплексную методологическую модель, направленную на интеграцию цифровой педагогики, продвинутой ИКТ-грамотности и инновационного проектирования учебных материалов в программы подготовки педагогических кадров. Опираясь на социоконструктивистские, коммуникативные и коннективистские концепции, цифровая компетентность рассматривается не только как техническое умение, но и как многоаспектное качество, включающее педагогическую гибкость, критическую медиаграмотность и способность к эффективному взаимодействию в цифровой среде. Разработанная модель включает несколько взаимосвязанных этапов: Диагностика уровня цифровой готовности и языковой компетентности студентов; Системное развитие цифрово-педагогических навыков, таких как управление онлайн-классом, создание мультимодального контента и оценивание на основе данных; Внедрение инновационных технологий – систем ИИ-поддержки обратной связи, цифровых корпусов, геймифицированных заданий и VR-симуляций; Рефлексивная оценка через цифровое портфолио и доказательственный анализ.

Ключевые слова: цифровая педагогика, профессиональное развитие учителей, обучение английскому языку, интеграция ИКТ, цифровая трансформация образования, искусственный интеллект, виртуальная образовательная среда, методологическая модель.

METHODOLOGY FOR ENHANCING THE PROFESSIONAL COMPETENCIES OF PROSPECTIVE ENGLISH LANGUAGE TEACHERS IN A DIGITALIZED EDUCATIONAL ENVIRONMENT ”

Abstract: The accelerated digital transformation of the education sector necessitates a rethinking of how professional competencies are cultivated in prospective English language teachers. This research proposes a comprehensive methodological framework designed to integrate digital pedagogy, advanced ICT literacy, and innovative instructional design into teacher preparation programs. Drawing on socio-constructivist, communicative, and connectivist theoretical paradigms, the study conceptualizes digital competency not merely as technical proficiency but as a multidimensional construct encompassing pedagogical adaptability, critical media awareness, and the capacity for technology-mediated interaction.

The methodological model developed in this study is structured into interrelated stages: diagnostic assessment of digital readiness and linguistic proficiency; systematic development of core digital pedagogical competencies, including online classroom management, multimodal content creation, and data-driven assessment; integration of technology-enhanced methodological practices such as AI-supported feedback systems, digital corpora for language analysis, gamified task design, and VR-based immersive language simulations; and reflective evaluation through digital teaching portfolios and evidence-based self-assessment.

Empirical validation of the model demonstrates substantial gains in participants' ability to design pedagogically sound and technologically enriched English language instruction, alongside notable improvements in learner engagement and instructional effectiveness. The findings underscore that digitalization, when strategically embedded into

teacher education, fosters the development of flexible, innovation-oriented, and globally competent English language educators capable of operating within dynamic hybrid and fully online learning ecosystems.

Keywords: *digital pedagogy, teacher professional development, English language teaching, ICT integration, digital transformation in education, AI-enhanced learning, virtual learning environments, methodological framework.*

KIRISH

Oxirgi yillarda ta'lim jarayonining izchil raqamlashtirilishi jahon miqyosida pedagogik faoliyatga tubdan o'zgarishlar olib kirdi. Xususan, ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlash jarayoni ham zamonaviy texnologiyalar bilan yangicha mazmun kasb etmoqda. Raqamli platformalar, sun'iy intellektga asoslangan ta'lim vositalari, masofaviy o'quv muhitlari va interaktiv resurslarning jadallik bilan rivojlanishi o'qituvchidan nafaqat an'anaviy pedagogik yondashuvlarni, balki zamonaviy raqamli kompetensiyalarni ham egallashni talab qiladi. Shu bois bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy malakasini takomillashtirish masalasi ta'lim tizimi oldida turgan eng dolzarb vazifalardan biridir.

Raqamlashtirish sharoitida o'qituvchining kasbiy faoliyati faqat bilim yetkazish bilan emas, balki o'quv jarayonini boshqarish, raqamli resurslar bilan ishlash, tanqidiy fikrlashni shakllantirish, shuningdek, talabalarning individual ehtiyojlariga xos ta'lim muhitini yaratish kabi kompleks vazifalarni bajarishni ham o'z ichiga oladi. Pirovardida, raqamli ta'lim muhitida samarali faoliyat yurita oladigan innovatsion , texnologiyalardan ongli foydalanadigan, o'quvchilarda kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirishga qodir ingliz tili o'qituvchilariga talab oshib bormoqda.

Shu bilan birga, O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida raqamli kompetensiyalarni shakllantirish bo'yicha mavjud metodik yondashuvlar yetarli darajada bir tizimga solinmagan, hamda raqamlashtirish jarayonining o'ziga xos talablari hali to'la o'rganilmagan. Aksariyat o'quv dasturlarida raqamli vositalardan foydalanish bo'yicha nazariy tushunchalar berilgan bo'lsa-da, amaliyotga yo'naltirilgan metodik mexanizmlar, o'quvchi bilan o'zaro raqamli muloqot strategiyalari va interaktiv platformalardan foydalanish bo'yicha zamonaviy ko'nikmalar yetarli darajada shakllantirilmagan.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, raqamlashtirish jarayonining intensivligi bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlashni zamonaviy pedagogik talablar asosida qayta ko'rib chiqishni taqozo etadi. Bu jarayon sifatli ta'limga erishish, o'quv jarayonining uzluksizligini ta'minlash va o'quvchilarni global axborot zamonida erkin faoliyat yurita oladigan darajaga yetkazish uchun muhim hisoblanadi.

Shu nuqtai nazardan, ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi — raqamlashtirish muhitida bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy malakasini takomillashtirishning ilmiy-metodik asoslarini ishlab chiqish, samarali metodlar va pedagogik texnologiyalarni taklif etishdir. Tadqiqot raqamli kompetensiyalarni shakllantirishga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash, real o'quv jarayoniga integratsiya qilish mexanizmlarini ishlab chiqish va bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy rivojlanish dinamikasini tahlil qilishni o'z ichiga oladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Raqamlashtirish jarayonining ta'lim sohasiga kirib kelishi ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini butunlay o'zgartirayotgani ko'plab mahalliy va xorijiy tadqiqotlarda alohida ta'kidlangan. Jahon miqyosidagi ilmiy manbalarda raqamli kompetensiyalarni shakllantirish bo'yicha bir nechta konseptual yondashuvlar taklif etilgan bo'lib, ushbu yondashuvlar bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlashda katta ahamiyatga ega.

Evropa Ittifoqi tomonidan ishlab chiqilgan DigCompEdu (Digital Competence of Educators) modeli pedagoglarning raqamli kompetensiyalarini besh asosiy yo'nalishda tasniflaydi: professional muloqot, raqamli resurslar bilan ishlash, o'qitish va o'rganishni raqamli muhitda tashkil etish, baholashning raqamli shakllari, o'quvchilarni raqamli savodxonlikka tayyorlash. Ushbu model ko'plab ilmiy izlanishlarda ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlashda asosiy metodik yo'riqnoma sifatida ko'rsatib o'tiladi.

T.Packard, M.Pearson, P.Reinders kabi tadqiqotchilar o'z ishlarida raqamli texnologiyalarning ingliz tili o'qitish (ELT) jarayoniga ta'siri hamda texnologiyaga tayangan metodik qarashlarning samaradorligini yoritib beradilar. Ularning fikriga ko'ra, interaktiv platformalar, multimediya ilovalari va sun'iy intellekt vositalari til

o'rgatish jarayonida motivatsiyani oshiradi, talabaning mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantiradi va kommunikativ yondashuvni kuchaytiradi.

O'zbekiston tadqiqotchilari, xususan N.Azizxodjayeva, S.Karimov, M.Mamarasulov, G.Yo'ldosheva va boshqalar o'z ilmiy ishlarida raqamli ta'limning milliy ta'lim tizimida joriy etilishi, raqamli pedagogika, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosida dars jarayonini modernizatsiya qilish masalalarini o'rganishgan. Ularning tadqiqotlarida professor-o'qituvchilarning raqamli madaniyatini oshirish, elektron resurslar bilan ishlash metodikasi va masofaviy ta'limning afzalliklari yoritilgan bo'lsa-da, aynan bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy malakasini raqamli muhitda rivojlantirish bo'yicha kompleks metodik yondashuvlar yetarli darajada ishlab chiqilmagan.

Shuningdek, ko'plab ilmiy manbalarda texnologiyalarga asoslangan til o'qitish (Technology-Enhanced Language Learning — TELL) tushunchasi keng qo'llanilmoqda. Hubbard (2020) va Godwin-Jones (2021) tadqiqotlarida aytilishicha, TELL modeli nafaqat texnik vositalarni qo'llashga qaratilgan, balki o'qituvchi va talaba o'rtasidagi raqamli muloqotni rivojlantirish, til o'rganish jarayonida adaptiv texnologiyalarni qo'llash va o'quv muhitini individuallashtirishni ham o'z ichiga oladi.

Adabiyotlarning aksariyatida qayd etilishicha, bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda quyidagi raqamli vositalar alohida o'rin tutadi: Learning Management Systems (LMS): Moodle, Google Classroom, Canvas; Interaktiv til platformalari: Quizlet, Kahoot, Duolingo; Sun'iy intellektga asoslangan vositalar: ChatGPT, Grammarly, LingQ; Virtual va aralash o'quv muhiti: Zoom, Microsoft Teams, immersive VR muhitlar :Ammo ilmiy manbalarning tanqidiy tahlili shuni ko'rsatadiki, ko'plab tadqiqotlarda texnologiyalarni qo'llash bo'yicha takliflari berilgan bo'lsa-da, metodik asoslar, o'qituvchining raqamli kompetensiya rivojlanish bosqichlari, baholash tizimlari va integratsiya mexanizmlari yetarli darajada yoritilmagan. Bu esa mazkur yo'nalishda yangi metodik yondashuvlar ishlab chiqishni dolzarb qiladi.

Shuningdek, adabiyotlarda bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining tayyorlov jarayonida uchraydigan muammolar — raqamli resurslarni tanlashdagi

qiyinchiliklar, texnologiyani darsga integratsiya qilish bo'yicha malakaning yetishmasligi, raqamli baholash tizimlaridan foydalanishdagi cheklovlar va motivatsiya masalalari ham alohida ko'rsatib o'tilgan. Umuman olganda, mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, raqamlashtirish muhitida bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy malakasini rivojlantirish dolzarb, ilmiy asosga ega va keng qamrovli yondashuvni talab qiladigan mavzulardan biridir. Bu yo'nalishda tizimli, metodik va amaliy asosga ega bo'lgan tadqiqotlar hali to'liq emasligi yangi izlanishlar uchun ilmiy bo'shliq mavjudligini tasdiqlaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi — raqamlashtirish muhitida bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy malakasini rivojlantirish uchun metodik asoslarni ishlab chiqish va ilmiy asoslash. Shu maqsad doirasida quyidagi vazifalar belgilangan: Raqamli pedagogika va texnologiyalarning ingliz tili o'qitish jarayonidagi roli va samaradorligini o'rganish; Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida shakllanishi zarur bo'lgan raqamli kompetensiyalarni aniqlash; Raqamlashtirish muhitida malaka oshirishning metodik modelini ishlab chiqish; Ishlab chiqilgan metodik modelning samaradorligini amaliy eksperiment orqali baholash; Olingan natijalarni tahlil qilish va takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqot kompleks yondashuv asosida olib borildi va quyidagi metodologik prinsiplarga tayangan: Ilmiy nazariy tahlil – mavjud adabiyotlar, xalqaro standartlar (DigCompEdu, TESOL Technology Standards), ilg'or xorijiy va mahalliy tadqiqotlar tahlil qilindi; Eksperimental yondashuv – bo'lajak o'qituvchilarni raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish uchun amaliy metodika sinovdan o'tkazildi; Sistemali yondashuv – malaka oshirish jarayoni bosqichma-bosqich tizimlashtirildi (diagnostika, rivojlantirish, integratsiya, baholash); Kvalitativ va kvantitativ tahlil – olingan natijalarni statistik ko'rsatkichlar va sifatli mulohazalar orqali tahlil qilish.

Metodik tadqiqot quyidagi to'rt bosqichda amalga oshirildi: Diagnostika bosqichi: talabalarning raqamli tayyorgarligi va CEFR asosida ingliz tili kompetensiyalarini aniqlash; mavjud bilim va ko'nikmalarni tahlil qilish; Rivojlantirish bosqichi: interaktiv va raqamli dars mashg'ulotlarini tashkil

etish;multimediya resurslar, onlayn platformalar, gamifikatsiya elementlari orqali amaliy ko'nikmalarni shakllantirish;Integratsiya bosqichi raqamli metodlarni an'anaviy ta'lim jarayoniga integratsiya qilish; virtual sinf, AI vositalari, online testlar va portfoliolarni qo'llash;Baholash va refleksiya bosqichi: o'quvchilar faoliyati, dars samaradorligi va raqamli kompetensiyalar rivojlanishini baholash; talabalarning o'z-o'zini baholash va metodik takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish.

TADQIQOT NATIJALARI VA TAHLILI

Eksperimental guruh bo'yicha ishlab chiqilgan metodik model asosida raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish amalga oshirildi. Malaka oshirish jarayonida quyidagi usullar qo'llanildi: interaktiv dars mashg'ulotlari, gamifikatsiya elementlari, virtual sinflar, multimedia kontentlar, AI yordamida baholandi.

Eksperimental guruh ishtirokchilarida raqamli kompetensiyalar sezilarli darajada oshdi (o'rtacha 40–55% o'sish).

Talabalar darslarni interaktiv va multimediya formatida tayyorlash, virtual sinf muhitini boshqarish va AI vositalaridan foydalanish bo'yicha ishonch hosil qildilar.

Bu natija ishlab chiqilgan metodik modelning samaradorligini tasdiqladi.

Nazorat guruhida esa o'rtacha o'sish 10–12% ni tashkil qildi, bu esa an'anaviy metodik yondashuvning raqamli malaka rivojlantirishda yetarli emasligini ko'rsatdi.

Ushbu tadqiqotning natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamlashtirish muhitida bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy malakasini takomillashtirish samarali bo'lishi uchun tizimli va metodik yondashuv zarur. Tadqiqot davomida ishlab chiqilgan metodik model quyidagi xulosalarni beradi:

XULOSA VA TAKLIFLAR

Raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish samaradorligi: Eksperimental guruhda raqamli kompetensiyalar (online darslarni boshqarish, multimedia kontent yaratish, AI vositalaridan foydalanish) sezilarli darajada oshdi (o'rtacha 40–55%). Nazorat guruhida esa o'sish minimal bo'lib, an'anaviy metodik yondashuv raqamli malaka shakllantirishda yetarli emasligini ko'rsatdi.

Metodik modelning amaliy samaradorligi: Interaktiv dars mashg'ulotlari, virtual sinflar orqali talabalarning o'quv jarayoniga faolligi oshdi. Digital portfoliolar va o'z-o'zini baholash yordamida talabalarning refleksiv ko'nikmalari shakllandi. Pedagogik va texnologik integratsiya; Raqamli vositalarni an'anaviy dars jarayoniga integratsiya qilish talabalarning malakasini kompleks rivojlantirish imkonini berdi. Talabalar nafaqat texnik, balki pedagogik jihatdan ham innovatsion metodlarni qo'llashga o'rgandilar. Tadqiqotning ilmiy ahamiyati; Tadqiqot raqamli pedagogika va malaka oshirish metodikasi bo'yicha mavjud bo'lgan ilmiy bo'shliqni qisman to'ldirdi. Metodik model bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini raqamlashtirilgan o'quv muhitida samarali tayyorlashga ilmiy asos yaratdi. Tadqiqot natijalari asosida quyidagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

Oliy ta'lim muassasalari uchun: Ingliz tili yo'nalishi talabalari uchun raqamli kompetensiyalarni rivojlantirishga yo'naltirilgan alohida kurslar va laboratoriyalar tashkil etish; LMS, virtual sinf va multimedia resurslardan faol foydalanishni rag'batlantiruvchi metodik qo'llanmalar ishlab chiqish.

O'qituvchilar uchun: Interaktiv, gamifikatsiyalangan va AI vositalaridan foydalangan holda dars mashg'ulotlarini loyihalashtirishni doimiy ravishda amaliyotga kiritish; Digital portfoliolar orqali talabalarning o'z-o'zini baholashini va refleksiyasini monitoring qilish. Tadqiqotchi va metodistlar uchun: Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda raqamli pedagogika va texnologiyalarni integratsiyalashning yangi metodik modellarini ishlab chiqish; Eksperimental guruh tajribasini boshqa oliy ta'lim muassasalari va yo'nalishlarda sinovdan o'tkazish. Ta'lim siyosati darajasida: Raqamlashtirilgan o'quv muhiti va kompetensiyalarni rivojlantirish bo'yicha milliy standartlar ishlab chiqish va ularni barcha oliy ta'lim muassasalarida tatbiq etish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Ta'lim tizimiga raqamli texnologiyalarni keng joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori. – Toshkent, 2021.

3. Mirzayev M.M. *Chet tillarini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar.* – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. – 210 b.
4. Saidova D.Sh. Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlashda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining o'rni // *Zamonaviy ta'lim.* – 2022. – №4. – B. 58–63.
5. Qodirov A.Q. Oliy ta'limda chet tillari o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish masalalari // *Pedagogik ta'lim.* – 2021. – №2. – B. 41–46.